

**Дзяржаўны лад ВКЛ у
сярэдзіне XIII – XIV ст.**

Тэрытарыяльны падзел

Да стварэння ВКЛ:

- Заходнія землі Русі падзяляліся на “землі” і “воласці”.
- На чале іх — нязі

Яны называліся “княствамі”.

XIII – XIV стст. – такі падзел захаваўся.

Наменклатура

- ❖ **Зямля** – вялікае па памерах княства;
- ❖ **Воласць** – больш дробнае ўдзельнае княства;
- ❖ **Весь (сяло)** – сельскае паселішча, абшчына.

Тэрыторыя ВКЛ

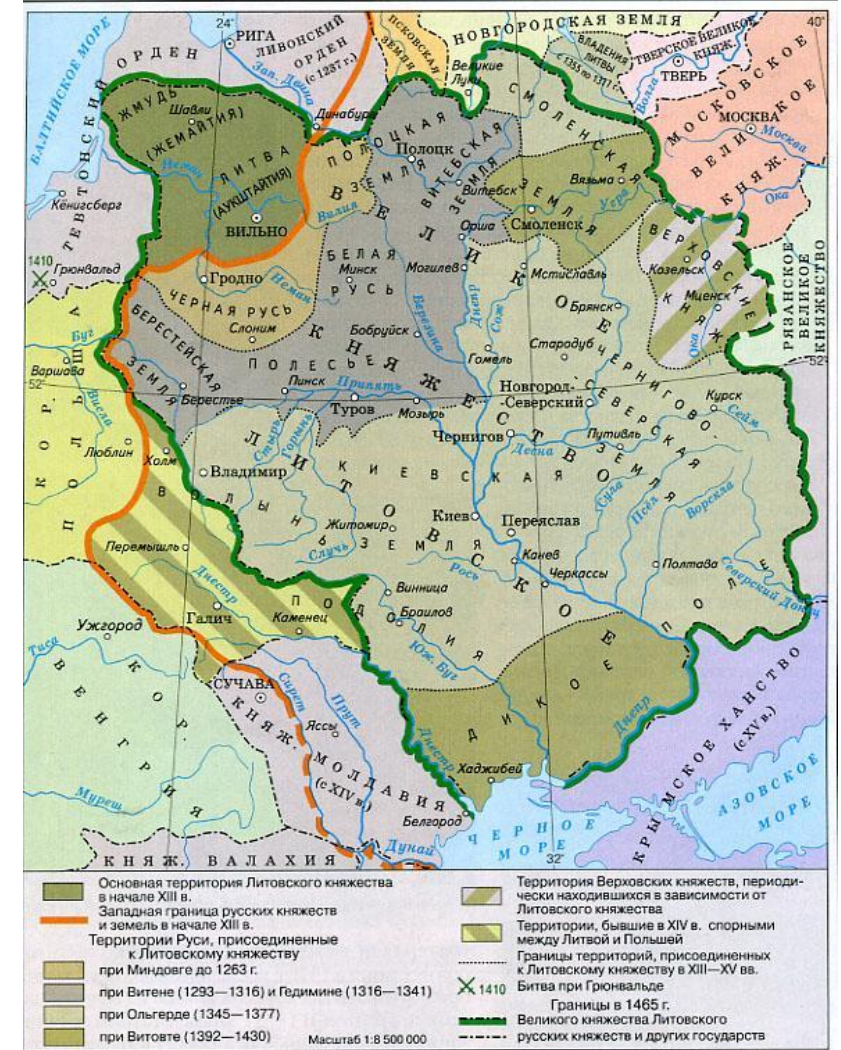
Да канца XIV ст. – фарміраванне тэрыторыі ВКЛ у асноўным завершана.

Літва:

- Сучасная Літва + Беларускае Панямонне (ядро дзяржавы ў XIII ст.).

Русь:

- Беларускія, украінскія, рускія землі, далучаныя ў XIV ст.

Падзел дзяржавы між Альгердам і Кейстутам

Альгерд:

- Усходняя Літва з Вільняй;
- Большая частка Беларусі (Віцебск, Мінск, Полацк і г.д.).

Кейстут:

- Заходняя Літва з Жамойцю;
- Беларускія гарады Гродна, Навагрудак, Брэст і г.д.

Васальная залежнасць

Удзельныя князі – васалы князя
ВКЛ:

- Захавалі пэўную самастойнасць ва ўнутраных справах;
- Засталіся буйнымі землеўладальнікамі,

Але!

- Страцілі дзяржаўную ўладу;
- Абавязаны ўдзельнічаць ва ўсіх ваенных паходах вялікага князя.

Кіраўніцтва дзяржавы

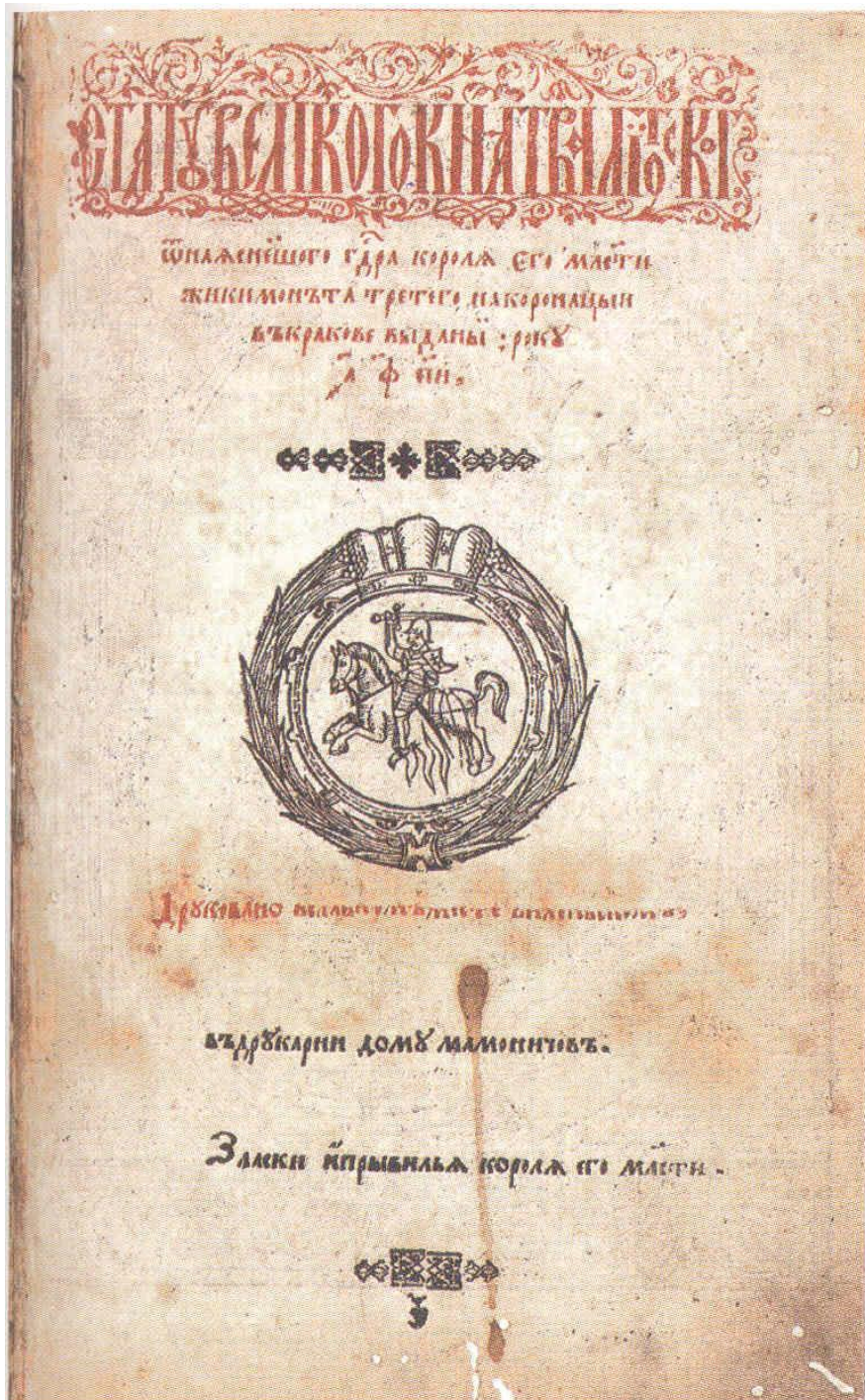
ВКЛ – манархія:

- Міндоўг – кароль;
- Наступныя ўладары – гаспадары, вялікія князі (часам называліся каралямі ў міжнароднай перапісцы).

Функцыі вялікага князя:

- ❖ Узначальваў войска;
- ❖ Заключаў саюзы з іншымі дзяржавамі;
- ❖ Абвяшчаў вайну і мір;
- ❖ Ствараў законы.

Гаспадарчая рада

Кан. XIII—XIV ст. – гаспадарская рада пры вялікім князі:

- Дарадчы орган;
- У радзе – уплывовыя людзі (родзічы князя, удзельныя князі).

Землі дзяржавы

Вотчыны: напрыклад, нашчадкі Рурывавічаў (Друцкія, Лукомскія і г. д.)

Змены ў сістэме кірава

Гедымін – землі сваім сынам на правах удзельнага княжання:

пасля смерці Гедыміна ВКЛ – на 8 удзелаў (сыны і 1 пляменнік Гедыміна)

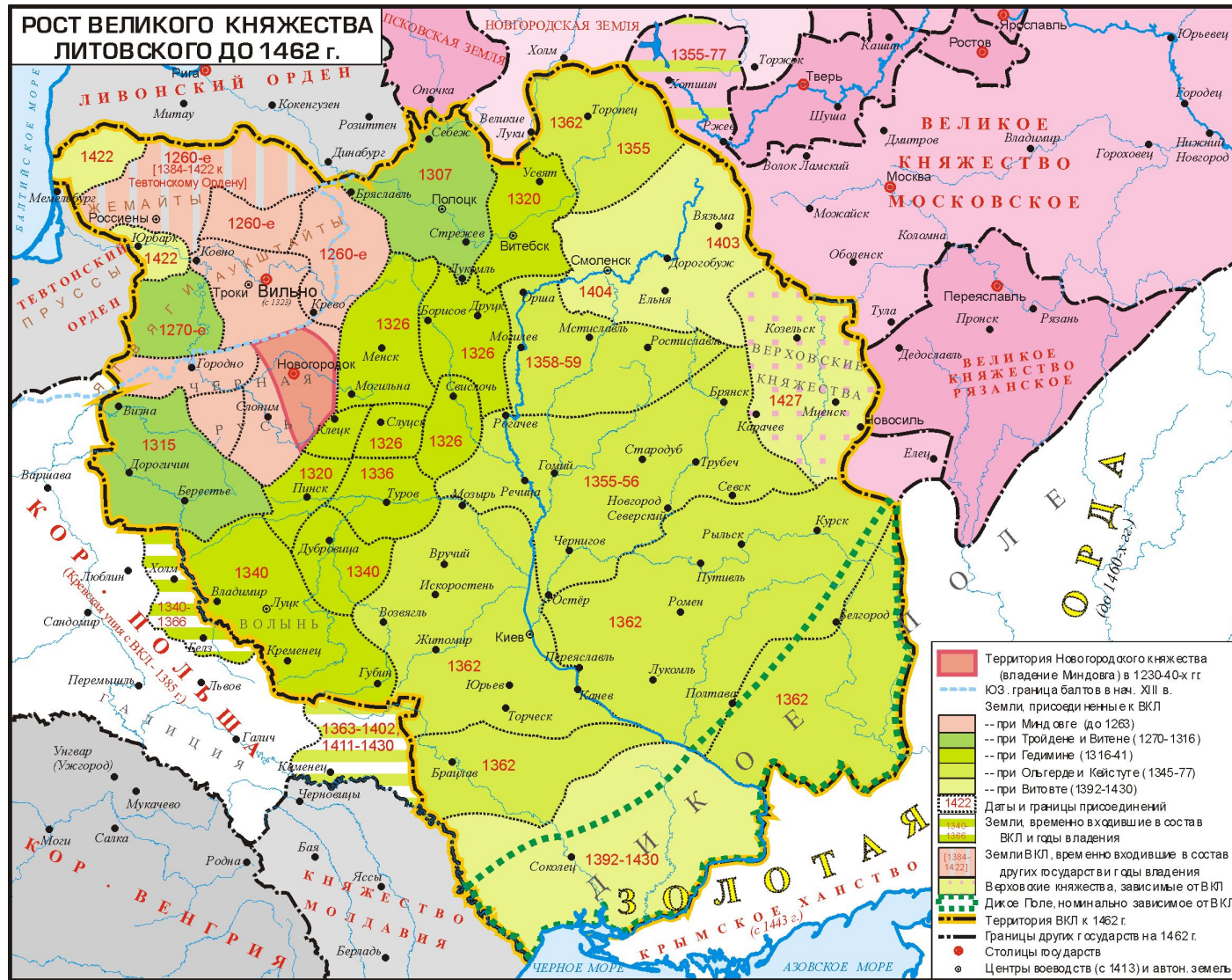
Пасля – удзелы для ўнукаў і праўнукаў Гедыміна.

Сыны Альгерда:

- Андрэй – Полацкае княства;
- Дзмітрый – Бранскае;
- Уладзімір – Кіеўскае і г.д.

Намеснікі

Намеснікі – прадстаўнікі вялікага князя, якія валодалі адміністрацыйна-гаспадарчай, фінансавай і судовай уладай.

Прыклады:

З сяр. XIV ст. – намеснікі ў Мінску, Ваўкавыску, Слоніме і г.д.

Адносіны між землямі

Цэнтральныя землі – Літва:

- Шмат вялікакняжацкіх і дзяржаўных земляў;
- Асноўная частка войска;

“Прыслушаючыя” (сумежныя) землі – Кіеўская, Полацкая, Жамойць:

- Значная самастойнасць;
- Васалы князя ВКЛ.

Мясцовае кіраванне: абшчыны

Рэгулявалі
адносіны сялян да
зямлі:

Надзел – зямля,
якая
апрацоўваецца
сялянамі і
замацавана ў іх
карыстанні.

Мясцовае кіраванне: воласць

Воласць – некалькі абшчын:

- Адміністрацыйна-палітычныя функцыі;
- **Цівуны, сотнікі, старцы** – заможныя сяляне (нагляд за зборам даніны, абарона сялян).

Мясцовае кіраванне: вечы

Склад:

- Гараджане;
- Свабодныя жыхары суседніх сёл;
- Князі.

Функцыі:

- ❖ Судовая і адміністрацыйная ўлада ў горадзе і прадмесцях.

Асабліва актыўна – у Полацку, Смаленску і г.д.